

Юрій Бобровнік
(*Переяслав-Хмельницький*)

ЯРОСЛАВ ПОТАПЕНКО – ЛІДЕР НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ (2002-2016 рр.): ШЛЯХ ГЕРОЯ

На основі власних спогадів автора статті та аналізу наукової спадщини, здійснено спробу дослідити історію формування національно-патріотичного світогляду професора Ярослава Потапенка протягом 2002-2016 рр.

Україна понад усе!

Історія України має як трагічні, так і героїчні події. За кожною з таких подій стоїть історична постать. Переяславський край від князівських часів був провідним регіоном у процесі становлення української державності. Переяславський князь з часом посідав Київський престол. Переяслав був для Києва останньою надією стримати монголо-татарську навалу. Богдан Хмельницький обрав Переяслав своєю дипломатичною резиденцією. Радянська влада розвинула міф про нібито віковічне бажання українського і російського народу об'єднатися, що юридично, за версією росіян, було оформлено в Переяславі. Тарас Шевченко написав тут свої одні з найвеличніших віршів. У світлі цих та інших подій Переяславщина виховала цілу плеяду славних українців-переяславців, життя та діяльність яких залишаються мало дослідженими та недостатньо висвітленими. Протягом кожного десятиліття на Переяславщині жили і працювали люди, чий імена на віки вкарбовані золотими літерами в українську історію. До такої когорти славних переяславців варто віднести Потапенка Ярослава Олександровича.

Мета статті полягає у спробі дослідити історію формування національно-патріотичного світогляду професора Ярослава Потапенка. Для досягнення поставленої мети є доцільним вирішення таких дослідницьких завдань: з'ясувати наявність історіографічної та джерельної бази теми дослідження, проаналізувати коло наукових інтересів доктора історичних наук, висвітлити діяльність Ярослава Олександровича в період особистого знайомства з автором статті, на основі спільної наукової та громадсько-політичної діяльності протягом 2002-2016 рр.

Ярослав Олександрович, доктор історичних наук, професор кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», громадський діяч, автор більше 100 наукових праць, публіцист, громадсько-політичний діяч, волонтер АТО, активний учасник Революції Гідності, патріот України, який все своє свідоме життя присвятив боротьбі за справедливість, свободу та незалежність українського народу. Народився 28 жовтня 1975 року в с. Пірново, що на Київщині. Закінчив Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут імені Григорія Сковороди за спеціальністю «Всесвітня історія і народознавство», а також Києво-Могилянську Академію.

Постать Ярослава Олександровича Потапенка, його діяльність допоки не має належного наукового висвітлення. А справжнє визнання його постаті відбудеться лише з часом, як і більшості відомих українців. Спеціальних наукових праць наразі обмаль. До 40-річчя науковця була опублікована стаття у співавторстві О. Тарапон та Ю. Бобровніка. Науковці стисло висвітлили основні етапи наукової, громадської, волонтерської та спортивної роботи Ярослава Олександровича. У 2016 р. вийшла друком стаття Ю. Фігурного, в якій науковець намагався проаналізувати державотворчу, націєтворчу та етнокультурну діяльність професора Ярослава Потапенка.

Головним джерелом для дослідження постаті Ярослава Олександровича залишається його власна науково-публіцистична спадщина, відеоматеріали, розміщені на Ютуб-каналі, інтернет-ресурсах та переяславській місцевій пресі. Щоб зрозуміти, хто такий українець Ярослав Потапенко, потрібно запам'ятати та усвідомити кілька простих життєвих вчинків, які Ярослав особисто здійснив в останні два роки свого життя. Ніхто цього з переяславців не зробив. Ярослав єдиний із переяславців (не враховуючи студентів), хто потрапив під побиття беркуту 30 листопада 2013 р. Поки всі ми спали вдома, він стояв 30 листопада за нас та Україну. На підсвідомому рівні, своїм протестом 30 листопада 2013 р. він показував нам приклад, як потрібно боротися і вже тоді ми сотнями прибули на Майдан 1 грудня. Він один із нечисленних переяславців, хто був на Майдані 11 грудня 2013 р. під час першого штурму. Він один з небагатьох переяславців, хто був

на Грушевського 19 січня 2014 р. (у перших рядах, а не там десь збоку чи на Європейській площі). Ярослав Потапенко 18 лютого 2014 р. в Маріїнському парку отримав найсерйозніше з усіх переяславців поранення, у тому числі й вогнепальне. Він єдиний, кого місцева прокуратура 19 лютого 2014 р. негласно намагалася заарештувати (мало хто про це знає).

Він один із небагатьох переяславців-волонтерів, хто десятки тисяч кілометрів подолав між блокпостами, дорогами зони АТО. Завдяки ініціативі Ярослава кілька бронетанкових підрозділів Збройних Сил України (ЗСУ) отримали системи динамічного захисту. А це сотні життів воїнів! Завдяки Ярославу кілька українських снайперів ЗСУ отримали те сучасне озброєння, яким їх не могла забезпечити держава. А це не тільки їх життя і перевага в бою, а це ще й надія на швидку перемогу. І так, він про це не випишував у соціальних мережах. Він фактично один із десятків, хто намагався не допустити до реєстрації у кандидати в народні депутати України Олександра Онищенка, якого влітку 2016 року розпочала розшукувати прокуратура. Ярослав боровся за справедливість, а переяславці тихо, восени 2014 року стояли в черзі (близько 500 осіб), продавалися під виборчим штабом «благодійника» Олександра Онищенка.

Це єдиний переяславський доктор наук, який системно з палкою в руках на барикадах відстоював свободу, а не просто писав про неї. Спостерігаючи за цією картиною задумувався: це ж як потрібно довести народ, щоб професор стримував спецпідрозділ міліції «Беркут» на Грушевського 19 січня 2014 р.? Навіщо то йому? Але українські герої беруться нізвідки, їх ніхто спеціально не виховував. Згадаймо того ж самого Богдана Хмельницького чи тих же крутян, Євгена Коновальця... Вони без особливих на те причин беруть прапор та продовжують боротьбу. Ярослав один із них, дух героя в ньому прокинувся на 38 році життя. Саме у той час, коли молоду Україну намагалися в центрі столиці розігнати кийками.

Ярослав – це яскравий символ боротьби праобразу лідера майбутньої поки ще роздробленої української еліти, яка зростала в складний час і виховувалася на межі двох епох, але все-таки у відповідальний момент усвідомила своє місце в історії України. Він показав, що так, його можна кийком «випхати» з Майдану, як це було 30 листопада 2013 р. Але він все одно знову і знову буде повертатися на такий рідний йому Майдан. «Я довго не розумів його за це (спогади автора – Ю. Бобровнік), не міг досягнути його впертість, все випитував, яка мотивація? Намагався зрозуміти що рухає його. Тепер переконуєся в тому, що він свято вірив у те, що говорив, вірив у кожне своє слово. Його промови, його статті, дуже емоційні, із значною кількістю термінів і порівнянь, значною мірою занадто складні для пересічного українця. Але все-таки пророчі».

Все розпочалося у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Саме у 2000 р. Ярослав Олександрович прийшов викладати на історичний факультет. За патронату Ярослава Потапенка на історичному факультеті розпочало свою роботу студентське наукове товариство під назвою «Комітет дослідження історії та сучасності», відоме як «КДІС». Наукове товариство відзначилося активністю в напрямку проведення студентських наукових заходів – від загальноукраїнських до міжнародних, які були спрямовані на виховання у студентів вміння мислити, публічно виступати, відстоювати свою позицію. За прикладом роботи товариства невдовзі було створено загальноуніверситетське студентське наукове товариство.

Відомий Ярослав Олександрович у Переяславі та за його межами як тренер з кікбоксингу, неодноразово його підопічні виборювали нагороди на всеукраїнських та міжнародних рингах. І це не дивно, адже він був не лише авторитетним наставником у спортивній роботі, але й реальним прикладом для молоді. Ярослав Потапенко – призер чемпіонату світу з бойових мистецтв за версією WPKA у 2011 р. [10; с.188]. Поєднання рис інтелектуала, науковця, християнина та спортсмена у силовому виді спорту викликало природне захоплення у студентів як відмінників, так і тих, які мали більшу схильність до спортивних дисциплін. Викладацька, тренерська, наукова та просвітницька робота тісно перепліталася з громадською. Він брав участь у заходах, що стосувалися відродження української самобутності, зокрема відновлення історичних прогалін, маловідомих сторінок історії Переяславщини. Неодноразово виступав організатором екологічних акцій з прибирання територій місцевого лісового озера, берегів річок Дніпро, Альта, Трубіж. Дуже важко проаналізувати та зрозуміти, коли саме його патріотичні дії розпочали випереджати його слова. Революційні події кінця 2004 - початку 2005 рр. вплинули на поглиблення пошуку наукової відповіді про причини та наслідки Помаранчевої революції. Ярослав Олександрович був її симпатиком, брав участь у мітингах на Майдані. Проте, за ним не спостерігалось тоді якогось фанатичного руху в бік активної боротьби. Розчарування «помаранчевими» керівниками

вплинуло на радикалізацію його наукових та публічних виступів у тому напрямі, що простий народ має активніше долучатися до розбудови незалежності України і, звісно, на його думку, ключову роль у цьому мало б зіграти молоде підрастаюче покоління (спогади автора – Ю. Бобровнік). Саме це і відбулося у 2013 р. Проте, до Революції Гідності Ярослав Олександрович у плані революційних дій, далі наукового обговорення не заходив. Так, він не став активним учасником Помаранчевої революції, але у науковому плані він ґрунтовно вивчав її причини та наслідки. Хід його думок того часу досить виразно викладено у науковій статті «Вибір Україною стратегії цивілізаційного поступу: перспективи та альтернативи» [3, с. 330-334]. Загалом, Ярослав схвалював революційні події 2004-2005 рр. і вважав, що громадяни не просто захистили свій вибір та виступили проти масових фальсифікацій, а й вказали владі, що бажають жити за європейським цінностями. На період 2004-2010 рр. припадає найбільше написаних Ярославом статей на різні теми: від постцивілізаційного вибору України до низки досліджень з історії борців українського націоналістичного руху, таких як Степан Бандера та класиків українського поетичного слова, таких як Тарас Шевченко. Характерною рисою цих досліджень є те, що вони написані на перетині історії, психології, філософії, соціології та історіографії [7, с. 264-270]. Під час їх підготовки, тоді ще будучи кандидатом історичних наук, науковець використовував широку джерельну базу, а підхід до написання статей не був формальним. Із тексту наукових розвідок зрозуміло, що автор жив темою при її підготовці, йому справді були цікаві майбутні узагальнення і висновки. Після російсько-грузинського конфлікту 2008 р. (спогади автора – Ю. Бобровнік) Ярослав Потапенко говорив, що наступною буде Україна. І що зупинить російську армію тисяча добре озброєних добровольців. Як ми вже всі знаємо, практично так і відбулося. На сході України росіян зупинили погано навчені та озброєні 500 майданівців, кілька добровольчих батальйонів та ще кілька не краще озброєних підрозділів ЗСУ. Після війни в Грузії риторика Ярослава Олександровича у приватних розмовах з приводу того, що відбувається навколо України, різко радикалізувалася.

Формування практичної активності доктора історичних наук – від лекції до справи – відбувалося на основі його наукових досліджень. Вивчаючи причини світоглядних конфліктів українців, науковець робив висновки, що існуючий релігійний, світоглядний, культурний та матеріальний конфлікт нав'язаний ззовні, тобто штучно створений, як похідна наслідків великого Голоду 1932-1933 рр. та політики заселення росіянами сходу та півдня України. Фактично, Ярослав Олександрович з'ясував причини проблем і розумів, як їх можливо швидко виправити. Ці знання і мотивували його на більш ширший науковий пошук та на барикади в 2013-2014 рр., адже він знав прізвища ворогів української нації, розумів, хто є їх посіпаками. Звідси фактично його одинокі протести проти реєстрації в кандидати до народних депутатів одіозного Олександра Онищенка. Розуміння того, що за всі ці роки українська влада не усвідомила проведення світоглядної українізації, й спонукали Ярослава до написання значної кількості наукових та публіцистичних статей, з метою просвіти як молоді інтелігенції, так і пересічного українця [5, с. 158-163].

Сильне емоційно-психологічне враження на читача здійснює наукова праця Ярослава Олександровича «Історичні дослідження травматичного психосоматичного досвіду як соціокультурного наслідку голодомору 1932-1933 рр.». Насправді стаття є відповіддю на одне запитання: чому мільйони українців, приречених на голодну смерть, не підняли повстання? І характерно, що Ярослав знайшов відповідь на основі аналізу досліджень різних науковців, від істориків до психологів. І відповідь виявилася простою, голодомор – це системно спланований терористичний акт більшовиків проти українців, що за всіма параметрами відповідав геноциду проти українського селянства. Оцінюючи масштаби чисельності українського селянства, більшовики розуміли, що колективізація не пройде безболісно для них і вони в перспективі отримають потужне українське повстання. Тому спершу в 1920-х рр. організували полювання на тих українців, які б теоретично, інтелектуально могли організувати такі повстання і повести за собою народ. Оголосивши їх ворогами народу, запроторили їх до таборів, розстріляли або витіснили за межі УРСР. Потім придумали добровільні комуни, куди організовували найбідніших і, відповідно, по мірі потреби підтримували їх і водночас «промивали їм мізки» (автор. – Ю. Бобровнік), виховуючи покоління тих, хто буде відбирати в майбутньому зерно. Розпочали брудну кампанію проти заможних селян, назвавши їх куркулями. Звісно, це були найбільш підприємливі люди, яких по рівню доходів почергово, без масової істерії розкуркулювали. Потім дійшла черга до решти селянства, яке жодним чином не бажало вступати до колгоспу, яке

становило переважну більшість і мало родину з 6 – 13 дітей. Їх людського потенціалу вистачало, щоб обробляти власну землю і жити не багато, але сито.

Тепер уявімо ситуацію, коли у Вас, беззбройних, різко забирають всі продукти харчування і Ви в своєму житті далі сусіднього села не подорожували. Що відбувається з Вашим шлунком та самопочуттям, якщо пішли на роботу не поснідавши, день працювали і прийшли ввечері додому, а їсти нічого? Уявили. А тепер цю ситуацію помножте на шестеро-тринадцятеро дітей. Ви якимось дивом знайшли для них їжу, роздали їм, а самі? А тепер помножте на два, три, чотири, сім днів такого життя. Мозок відмовляється працювати, починає боротися за своє виживання, йому не до збройного повстання, він після шоку першого дня переходить до пошуку їжі для родини, потім для себе. При цьому сили фізичні покидають тіло в геометричній прогресії на тлі психологічного розладу. Сама ж громада в селі різко втрачає людяність і починає відверто захищати власні індивідуальні можливості вижити, зважаючи на відсутність будь-якої сторонньої допомоги, у виглядів повстанців, надії на допомогу якогось місцевого Zotto. У Вас є старші діти, але вони десь, або на Донбасі розбудовують шахти, або у Червоній Армії десь на Кавказі чи Далекому Сході віддають борг батьківщині, що вбиває їх рідних. Таким чином, голод вбивав людей за лічені тижні. Українська хліборобська культура була настільки сильною, що зламати її можна було лише фізично, в умовах відсутності потягів до незалежності й відсутності стійких традицій державності. Сталін це зрозумів. Ярослав у своїх виступах на майданах неодноразово повертався до опису посттравматичного синдрому, що передається українцям через покоління. Який особливо яскраво виражений на території південного сходу України. Півстолітній страх з покоління в покоління передається на генетичному рівні. Ця стаття була опублікована на початку 2012 р. І саме цей рік, особисто вважаю, переломний у світоглядному сприйнятті Ярославом Олександровичем того, що відбувалося. Йому насправді вже було мало наукового слова, наявні знання просто вимагали від нього взяти в руки ті засоби, які б допомогли вигнати з країни всіх, хто знущається з його народу [4, с. 112-117]. Не міг Ярослав Олександрович у своєму науковому доробку оминати дослідження постаті Тараса Шевченка. Саме дослідженню проблеми націєтворчого дискурсу в творчості поета присвячено немало праць. Тарас Шевченко беззаперечно є символом українства у боротьбі за свою волю і мову. Під час Помаранчевої революції неодноразово можна було зустріти на Майдані портрети Шевченка в помаранчевих кольорах. Під час Революції Гідності значна кількість художників зображала Тараса в касці та зі щитом. Під час війни на сході України Тарас Григорович на картинках, що масово «гуляють» Інтернетом, взяв до рук автоматичну зброю. Одна з наукових праць Ярослава Потапенка про постать Тараса Шевченка, а саме «Націоналістичний дискурс як домінуючий вектор творчості Т.Шевченка», опублікована в 2011 р., виразно передає формування та розуміння процесу національного утвердження українства. Стаття підготовлена на основі ґрунтовного синтезу думок різних авторів що стосувалися діяльності Тараса Шевченка. Характерно, що неодноразово Ярослав у своїх публічних виступах повертався до власних наукових висновків щодо постаті Тараса Шевченка. Стаття це синтез думок дванадцяти відомих дослідників постаті Тараса Шевченка та особисто Ярослава Потапенка. Дослідивши більшу частину наукових праць доктора наук, тепер ще більше розуміємо, чому його портрет випадково розмістили між портретами Богдана Хмельницького та Тараса Шевченка, під час презентації портрету Ярослава Потапенка, написаного художником Юрієм Шкарупіним, в музеї Шевченка в м. Переяслав-Хмельницькому (фото 1). Інакше й не могло бути, адже Ярослав їх сучасник. У його постаті було поєднання лідера Богдана та сучасного пророка Тараса. Історія шляху формування революційного настрою у всіх трьох подібна і до кінцевого результату залишилося зовсім небагато, але раптова смерть обірвала цей їх шлях [2, с. 110-115].

Фото 1

Погоджуючись із думкою Оксани Забужко, Ярослав Олександрович був переконаний, що лінію фронту національного порятунку до 2013 року в Україні тримали лише мертві [9, с. 37]. Досліджуючи постать Тараса Шевченка, Ярослав Олександрович у своїх наукових статтях відкривав читачу ширші горизонти для висновків, ніж ставив перед собою автор. З'ясовуючи умови негативного середовища, в яких сформувався Тарас Шевченко, професор неопосередковано спонукає нас проводити паралелі і з іншими відомими постатями в Україні. *«Дає зрозуміти, що до українців, які можуть повстати і вивести Україну на передові рубежі розвитку, діє якась спеціальна програма на знищення. Тараса Шевченка за критичне поетичне слово заарештували, нестерпні умови заслання підірвали його здоров'я, трагедії пов'язані із Василем Стусом, В'ячеславом Чорноволом, Євгенієм Щербаньом, Георгієм Гонгадзе, замах на життя Віктора Ющенка, герої Небесної Сотні та котлів 2014 р., в Ілловайську та Дебальцевому російські військові відкрито брали участь у знищенні українських патріотів. Пішли з життя всі ті, хто відверто виступав проти Росії та вказував технічно-практичний шлях розвитку для укралення української незалежності. Якщо прослідкувати, то ніби існує чітка система заходів, розроблена ще років двісті назад, протягом ХХ століття відшліфована, щоб всіляко й відразу знищувати тих людей, з якими в українців виникають надії на швидкий еволюційно-революційний розвиток. І зараз необхідно зберегти і розвинути активну частину української молододі проєвропейської еліти, щоб російська машина не змогла винищити (думки автора – Ю. Бобровнік)».*

Досліджуючи впливи поетичного спадку та діяльність Тараса Шевченка на сучасне українське суспільство [9, с. 38], Ярослав Олександрович, проводячи відповідні паралелі, формувався і сам як потужний патріот, який на регіональному рівні у 2010-2016 рр. був виразником українства і, як магніт, притягував до себе державницько-налаштовану молодь. Восени 2013 р. Ярослав зняв на відеокамеру імпрізоване інтерв'ю-запрошення для участі українців у заходах та акціях опозиції. На Європейській площі у Києві Ярослав на весь світ заявив, що розпочався черговий етап національно-визвольної війни українського народу. Хоч тоді ніщо не передбачало студентського розгону та розстрілів на Інститутській. Дане відео розміщене на Ютуб-каналі 26 листопада 2013 р. під назвою «Євромайдан – голос народу». За 46 секунд Ярослав описав все те, що відбувається останні два роки в Україні. А де-факто, ще від часів Богдана Хмельницького [1].

Ще на початку 2014 р. Ярослава Потапенка було обрано головою, лідером неформальної громадської організації «Майдан Переяславщини», а в березні 2014 р. переобрано головою вже офіційної ГО «Майдан Переяславщини». У буремні місяці Майдану Ярослав разом з однопдумцями створив ГО «Самооборона Переяславщини», яка займалася організацією нічних чергувань переяславців на Майдані, а в період агресії Росії в Криму організувала громадські патрулювання Переяславщини, адже працівники правоохоронних органів були деморалізовані й не мали підтримки в суспільстві. Подекуди відмовлялися або неналежно виконували свої обов'язки, особливо в напрямку захисту режимних об'єктів та адміністративних будинків [10, с. 190].

З початком московської агресії на Донбасі Ярослав Потапенко активно долучився до волонтерського руху, відзначився організаційною діяльністю по збору коштів для закупівлі бронезилетів, касок як для бійців, мобілізованих із Переяславщини, та тих військових частин, що знаходилися на передовій без персональних систем захисту, техніки, медикаментів. Неодноразово із волонтерами Ярослав організував і особисто брав участь у поїздках в зону проведення бойових дій (АТО), щоб провідати земляків, почергувати на блокпостах, дізнатися про потреби бійців. Також ці подорожі давали йому матеріал для написання своєї книги про п'яту російсько-українську війну [10, с. 190].

Окрім практичної волонтерської допомоги бійцям АТО, Ярослав проводив і активну просвітницьку роботу, постійно виступав на всіх можливих зібраннях, мітингах, віче, говорячи виключно про те, що на Сході України відбувається п'ята російсько-українська війна, що всім українським громадянам потрібно мобілізуватися задля перемоги над головним ворогом останніх трьохсот років. Ярослав вимагав від влади офіційно назвати події на сході не АТО, а війною, адже факти російських втрат, наявності російських полонених кадрових солдат свідчать про пряме військове втручання. Він вимагав від Президента України Петра Порошенка припинити загравання із політиками заходу. І звернути більше увагу на мобілізацію власних ресурсів українців. Повністю і максимально швидко викоринити корупцію та неефективне управління в

усіх сферах державного життя. Особливо цікавою є стаття Ярослава «Причини та характер п'ятої російсько-української війни (Вітчизняної війни 2014 - ? рр.)». Всебічно об'єктивне висвітлення військово-політичних подій 2014 р. із вивченням думок і висловлювань різних людей – від науковців, політологів, світових експертів до пересічних солдат, – наводили автора на висновки, які варто було врахувати вищому керівництву держави.

Ярослав у 2014 р. отримував підтримку від громадськості і міг бути як кандидатом на посаду міського голови Переяслав-Хмельницького, так і на посаду голови м. Переяслав-Хмельницької РДА. Проте, він від усього відмовився, мотивуючи це відсутністю управлінського досвіду. Але в напрямку розуміння внутрішньополітичних процесів в Україні йому не було рівних. Він чітко знав, чого потребував народ, що насправді мали робити чиновники на місцях і як повинна мобілізуватися громадськість. Важко не погодитися з Ярославом Олександровичем, що війни з Росією уникнути було неможливо, бо в Україні піросло покоління, яке не бажало жити під гнітом корупційного режиму Януковича та його посіпак. Тому, відповідно, перемога Революції Гідності ознаменувала проєвропейський розвиток України, а це означав успіх останньої. А успіх Української незалежної держави – це прямий Майдан в «путінській московії». Остання, звісно, не могла цього допустити, тому й активізувала давно підготовлений план із захоплення Криму та Донбасу. Унікальність цієї наукової статті полягає в тому, що автор використав думки не тільки науковців, але й волонтерів, військових, відомих блогерів, а також зробив екскурси в минулі роки, що характеризувалися прямими військовими зіткненнями росіян з українцями [6, с. 96-102].

Наукова спадщина Ярослава Олександровича дозволяє розпочати роботу над підготовкою кандидатської дисертації. Науковий інтерес доктора історичних наук був широкий та науково багатогранний – від краєзнавчих до політико-історико-філософських тем, що не мали належного наукового висвітлення. Становлення Ярослава Потапенка як патріота-націоналіста відбулося у вкрай унікальний спосіб: на підставі власного наукового пошуку, бажання особисто вивчити «білі плями» в українській історії, з'ясувати причини та наслідки тієї чи іншої історичної української поразки чи звитяги. Наукові дослідження написані в унікальному науковому стилі, із залученням наукових висновків дослідників різних періодів та країн. Висновки, здійснені на підставі такого наукового синтезу, були об'єктивними. Проте формували світогляд науковця і змушували переходити від теоретичної наукової складової до практичної боротьби за незалежність України.

Герої не вмирають! Слава Нації! Смерть ворогам!

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Євромайдан голос народу [Електронний ресурс]: Політичні студії – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=QvyuabP5UrA> – Заголовок з екрану.
2. Потапенко Я.О. Націоналістичний дискурс як домінуючий вектор творчості Т.Шевченка / Я.О. Потапенко // Шевченкознавчі студії. Збірник наукових праць. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – 2011. – Вип. 13. – С.110-115.
3. Потапенко Я.О. Вибір Україною стратегії цивілізаційного поступу: перспективи та альтернативи / Я.О. Потапенко // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Вип. 18. – Тернопіль: Видавництво Астон. 2006. – С.330-334.
4. Потапенко Я.О. Історичні дослідження травматичного психосоматичного досвіду як соціокультурного наслідку голодомору 1932-1933 рр. / Я.О.Потапенко // Сіверянський літопис. – Чернігів, 2012. – № 1-2(103-104). – С. 112-117.
5. Потапенко Я.О. Конфлікт ідентичностей в сучасній Україні: погляд крізь призму амбівалентної історичної пам'яті / Я.О. Потапенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І.С. Зуляка. У двох частинах. – Тернопіль: Вид-ви ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2013. – Вип. 1. – Ч. 1. – С. 158-163.
6. Потапенко Я.О. Причини та характер п'ятої російсько-української війни (Вітчизняної війни 2014 - ? рр.) / Я.О. Потапенко // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: Видавництво: Гілея, 2015. – Вип. 92 (1). – С. 96-102.
7. Потапенко Я.О. Рецепція постаті Степана Бандери в сучасній Україні / Я.О. Потапенко // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Вип. 26. – Переяслав-Хмельницький. 2011. – С. 264-270.
8. Потапенко Я. П'ята російсько-українська війна: від майдану до східного фронту (підходи, оцінки, інтерпретації): монографія / Ярослав Потапенко. – Переяслав-Хмельницький: «Видавництво КСВ», 2016. – 304 с.

9. Потапенко Я. О. «Символічні значення постаті Тараса Шевченка в сучасній Україні» / Я.О. Потапенко // Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції на тему: «Українознавство як феномен історичного розвитку та державотворення України» присвяченій 80-й річниці утворення Київської області / [Упор. В. Литвин, Л. Мозгова, Л. Пасенко, Т. Черноиван; За ред. Л.Мозгової]. – Бориспіль: ПП «Швець», 2012. – 448 с.
10. Тарапон О., Бобровнік Ю. Історик, інтелектуал, патріот / О. Тарапон, Ю. Бобровнік // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 36. – С.187-192.
11. Фігурний Ю. Державотворча, націєтворча та етнокультурна діяльність патріота-націоналіста Ярослава Потапенка (1975-2016) / Ю. Фігурний // Українознавство. Науковий часопис. – 2016. – №2(59) – С.124-136.

Одержано 5.09.2016

Ганна Токмань
(*Переяслав-Хмельницький*)

ЯРОСЛАВ ПОТАПЕНКО – ЖИВИЙ ПРАПОР РЕВОЛЮЦІЙНОГО ПЕРЕЯСЛАВА, НАУКОВЕЦЬ, ПЕДАГОГ, ОСОБИСТІТЬ

Ярослав Олександрович Потапенко – одна з найзагадковіших, найінтелектуальніших і екзистенційно найбагатших особистостей, яких зустрічала у своєму житті. Ми зовсім мало спілкувалися – просто читали книжки одне одного, підтримували, знали, що стоятимемо поруч у порогові моменти української історії, бо Україна – понад усе.

Була в ньому загадка: як можуть поєднатися в одному «Я» зворушлива ніжність до рідних, рішуче прийняття збройної боротьби за справедливість, релігійність, науковий інтелектуалізм, тонке відчуття краси й цінності мистецтва, громадянська пасіонарність, плекання тілесності, гуманність – не абстрактна, а конкретна, до маленької людини? Це далеко не всі грані неординарної особистості, незабутньої, унікальної.

Доктор історичних наук Ярослав Потапенко – автор оригінальних, новаторських наукових праць, написаних на міждисциплінарній основі. Переді мною лежить подарована ним 2012 року монографія «Дослідження соматичного буття людини в соціогуманітарних студіях кінця XIX – початку XXI ст.: становлення і розвиток наукових напрямів та концепцій» (вона відбиває зміст його докторської дисертації). Ця книга цікава не тільки історику, а й будь-якому науковцеві – гуманітарію, біологові, кібернетику, адже містить систематизовані й творчо осмислені теорії про місце та роль людського тіла в бутті як індивідуума, так і людства в цілому, як у реальному світі, де існують різноманітні форми життя, так і у віртуальному світі інформаційного віку.

У науці Ярославу Олександровичу було притаманне, по-перше, повне, точне, системне, толерантне узагальнення думки дослідників-попередників – різних часів і народів, а по-друге, ненав'язливе, скромне, проте впевнене й аргументоване проголошення власної позиції. Остання цікавила мене найбільше, адже привідкривала цінності й світогляд автора, молодого, сміливого відкривача нових островів знання. Ярослав Потапенко був спортсменом найвищого класу, тобто дбав про розвиток власних фізичних можливостей і здібностей, тому інтерес викликало його філософське ставлення до тілесності як природної характеристики людини. Він розглядав тілесність у єдності свідомості, природно-біологічного та культурно-історичного вимірів; уважно простежив за «поворотами» в її вивченні впродовж XX століття – онтологічним, антропологічним, лінгвістичним, матеріальним, мікроісторичним, візуальним, відтак передав читачеві розуміння багатогранності й важливості цього феномену. Відкинувши декартівське приниження тіла, яке нібито протистоїть високому розуму, Ярослав Олександрович відчутно солідаризувався з думками, народженими в пізньомодерну добу, він пише: «Класичною для гуманітарної думки пізньомодерної доби можна вважати рецепцію тіла людини в якості фундаментальної підстави мислення, найбільш універсальної і природної метафори, невичерпного джерела алегорій порядку і невпорядкованості, семіотичної основи для побудови найрізноманітніших суспільно значущих класифікацій, ієрархій та структур». Широкому читачькому колу ці ідеї, можливо, здадуться надто теоретизованими, але наш науковець поєднав